

Т.В. Бердникова

**БОЛГАРСКИЙ ЯЗЫК
УПРАЖНЕНИЯ**

Электронная библиотека Саратовского государственного университета имени Н. Г. Чернышевского

Т.В. Бердникова

БОЛГАРСКИЙ ЯЗЫК

УПРАЖНЕНИЯ

Учебное пособие для студентов, изучающих болгарский язык

Электронная библиотека Саратовского государственного университета имени Н. Г. Чернышевского

Саратов
2009

УДК 811.163.2 (072.8)
ББК 81.2 – 923

Бердникова Т.В. Болгарский язык. Упражнения: Учебное
Б48 пособие. – Саратов: **Изд-во**, 2009. – 59 с.

ISBN

Учебное пособие рекомендовано студентам филологических факультетов, изучающих дисциплину «Современный славянский язык (болгарский язык)».

Рецензенты:

главный ассистент Департамента языкового обучения
Софийского университета «Св. Климент Охридский»

Правда Цанкова-Кънева

кандидат филологических наук, доцент кафедры теории, истории языка и
прикладной лингвистики СГУ

Е.В. Старостина

Рекомендовано к публикации
кафедрой теории, истории языка и прикладной лингвистики СГУ

УДК 811.163.2 (072.8)
ББК 81.2 – 923

Работа издана в авторской редакции

Предисловие

Пособие предназначено для организации самостоятельной работы и контроля знаний студентов филологических факультетов, изучающих дисциплину «Современный славянский язык (болгарский язык)». Пособие содержит контрольные задания, тексты для анализа и грамматические указания.

В основной части пособия представлены контрольные задания по болгарскому языку, включающие четыре варианта. Анализуются явления морфологической и синтаксической системы болгарского языка. Каждая контрольная работа представляет собой систему заданий, направленных на контроль определенного грамматического явления: категория рода имени существительного, артикль имени существительного, категория вида и времени глагола, разряды местоимений. Особое внимание уделяется такому морфолого-синтаксическому явлению, как перевод высказываний из прямой речи в косвенную.

В приложении содержатся грамматические указания, необходимые для выполнения контрольных работ, и тексты для самостоятельного анализа.

В пособии использованы материалы, приведенные в следующих изданиях:

1. Хаджиева Елена, Гарибова Недка, Ефтимова Андреана, Пацева Мирена, Слущка Анна. Български език за чужденци. Общ курс. – София: Университетско издателство «Св. Климент Охридски», 2006.

2. Петрова Стефка, Цанкова Правда, Куртева Елица, Томова Кристина, Илиев Иван. Учете български език, ниво 1. – София: Софийски университет «Св. Климент Охридски» ДЕО ИЧС. Издателство «Д-р Иван Богоров», 2004.

3. Петрова Стефка, Цанкова Правда, Куртева Елица, Томова Кристина, Илиев Иван. Учете български език, ниво 2А. – София: Софийски университет «Св. Климент Охридски» ДЕО ИЧС. Издателство «Д-р Иван Богоров», 2004.

4. Петрова Стефка, Цанкова Правда, Куртева Елица, Томова Кристина, Илиев Иван. Учете български език, ниво 2Б. – София: Софийски университет «Св. Климент Охридски» ДЕО ИЧС. Издателство «Д-р Иван Богоров», 2005.

5. Банова Савелина. Българският глагол: практическо помагало. – София: Софийски университет «Св. Климент Охридски» ДЕО ИЧС. Издателство «Д-р Иван Богоров», 2005.

6. Ников Николай. Празниците на българите с легенди и предания. – София: Български бестселър. Национален музей на българската книга и полиграфия, 2004.

7. Карпов В. А. Болгарский язык: Учебное пособие. – М.: Едиториал УРСС, 2004.

Введение

Историческое развитие болгарского языка. Болгарский язык – один из южнославянских языков, к числу которых относятся македонский, словенский, сербский, хорватский и старославянский языки.

Болгарский язык имеет многовековую историю. Во второй половине IX века в связи с принятием христианства начинают появляться книги, представляющие собой переводы с греческого на старославянский язык (в болгаристике старославянский язык принято называть староболгарским). Данные памятники написаны азбукой, авторами которой являются Св. равноапостольные Кирилл (Константин-философ) и Мефодий. В целях христианизации с греческого языка переводились в основном богослужебные тексты, но наряду с ними появлялись и памятники светского содержания.

В XI веке после покорения Болгарии Византией литературная деятельность переживает спад. Развитие церковно-книжной традиции встречает сопротивление народно-разговорной речи. К концу XII века в болгарском языке отмечаются изменения в развитии системы: появляются черты аналитизма, изменяется фонетическая система (мена «юса малого» и «юса большого»). Период с XII по XIV вв. называют среднеболгарским периодом развития болгарского литературного языка. Черты новоболгарских диалектов фиксируются в памятниках религиозно-нравственного содержания. Новоболгарский язык вырабатывает грамматические нормы на основе центральных балканских говоров. Окончательное сложение языковых норм оформилось к XIX веку. К этому периоду болгарский язык приобрел черты аналитического строя (утрата существительными склонения, утрата инфинитива, только аналитические формы будущего времени, развитие категории определенности (артикля), одновременное употребление кратких и полных форм местоимений и т.д.).

Алфавит. Азбука современного болгарского языка представляет собой вариант кириллицы и состоит из 30 букв: *Аа, Бб, Вв, Гг, Дд, Ее, Жж, Зз, Ии, Йй, Кк, Лл, Мм, Нн, Оо, Пп, Рр, Сс, Тт, Уу, Фф, Хх, Цц, Чч, Шш, Щщ, Ъъ, ь, Юю, Яя*. Основные отличия болгарского алфавита от русского состоят в том, что в болгарском алфавите отсутствуют буквы *Ёё, Ыы, Ээ* и присутствует заглавный *Ъ*, который представляет собой гласный средневерхнего подъема.

Болгарская орфография была упорядочена в 90-х годах XIX века, но современный вид приняла в 1945 году, когда были упразднены *ъ* и *ь* на конце слова, *ѣ* заменен буквой *е*, на месте *ѣ* стали писать *я* или *е*. В основе болгарской орфографии лежит морфологический принцип.

Контролна работа № 1

Легенда за София

Богат и прочут бил византийският император Юстиниан Велики. От близки и далечни страни му изпращали подаръци. Негови роби му строели крепости. Славата му се разнесла в цял свят.

Но богатствата му не го направили щастлив. Юстиниан имал само една дъщеря, която се казвала София. Момчето отдавна боледувало. Никой не можел да и' помогне. Баща и' извикал лекари от цял свят. Те донесли най-различни лекарства, но не могли да върнат здравето и'.

Един мъдрец дал съвет на императора: София трябва да напусне императорския дворец и ще оздравее, ако живее сред природата. Само чистият въздух, слънцето и бистрата вода могат да и' помогнат.

Юстиниан Велики изпратил конници по всички посоки на своята родина. Те дълго търсили такова място и най-накрая го намерили близо до Витоша. Там имало минерални извори, под лъчите на слънцето цъфтели чудни цветя.

Малкият каменен град, който се намирал тук, се наричал Сердика. София останала да живее тук. По устните и' отново се върнала хубавата и' усмивка и тя запяла с нежния си глас. И скоро оздравяла.

Но София не напуснала вече това място. За благодарност тя заповедала да се построи църква, която била наречена на нейно име. Градът започнал да расте. В него били построени дворци, бани, театри, паметници. Оградили го с високи стени. Старото име било забравено. И градът започнал да се нарича София, което значи мъдрост.

ВАРИАНТ 1

1. Преведите текст (письменно).

2. Найдите пары слово – перевод:

баща	помогать
изпратя	цвести
намирам	источник
помогна	послать
извор	цветы
цъфтя	улыбка
цветя	находиться

усмивка	отец
забравям	начать
започна	забыть

3. Вставьте в диалоги недостающую форму глагола **съм**:

- а. – Аз ...от Саратов. А ти откъде ...?
– Аз ...от Москва.
- б. – Вие от Гърция ли ...?
– Не. Не ... от Гърция, аз ... от България.
- в. – Те ...от Испания. А вие откъде ...?
– Ние ... от Франция.
- г. – Той ... от Англия, а ти откъде ...?
– Аз ... от Италия.
- д. – Тя ... от Унгария. А той откъде ...?
– Той ... от Полша.
- е. – Ние ... от Русия, а вие откъде ...?
– Ние ... от Америка.
- ж. Това ... Петър.
- з. Това ... Мария и Георгиос.
- и. Това ... ние.
- к. Това ... преподаватели.

4. Пополните предложения недостающими формами личных местоимений:

- а. ... е от България.
- б. ... е от Турция.
- в. ... са от Гърция.
- г. ... сме от Кипър.
- д. ... си от Германия.
- е. ... съм от Италия.
- ж. ... сте от Франция.
- з. ... са от Англия.
- и. ... сме от Русия.
- к. ... си от Унгария.

5. Раскройте скобки:

Ани ... (живея) в София, ... (уча) в Софийския университет. Тя малко ... (говоря) български език, но всичко ... (разбирам). Ани ... (чета) и ... (пиша) на български и ... (првежда) някои думи. Тя ... (следвам) филология.

6. Проспрягайте глаголы в настоящем времени и переведите их:

мисля, опитвам, уча, превеждам, казвам.

7. Напишите небольшой рассказ (15-20 предложений) на тему: «Мой любимый город».

ВАРИАНТ 2

1. Переведите текст (письменно).
2. Найдите пары слово – перевод:

намирам	помогать
помогна	цвести
извор	источник
цѣфтя	послать
цветя	цветы
усмивка	улыбка
започна	находиться
изпратя	отец
баща	начать
забравям	забыть

3. Вставьте в диалоги недостающую форму глагола **съм**:

- а. – Аз ...от София. А ти откъде ...?
– Аз ...от Москва.
- б. – Ние ... от Франция, а вие откъде ... ?
– Ние ... от Америка.
- в. Това ... Петър.
- г. Това ... Христо и Елена.
- д. Това ... ние.
- е. Това ... учитетели.
- ж. – Вие от Турция ли ...?
– Не. Не ... от Турция, аз ... от България.
- з. – Те...от Италия. А вие откъде ...?
– Ние ... от Франция.
- и. – Той ... от Унгария, а ти откъде ...?
– Аз ... от Италия.
- к. – Тя ... от Унгария. А той откъде ... ?
– Той ... от Русия.

4. Дополните предложения недостающими формами личных местоимений:

- а. ... сме от Русия.

- б. ... сте от Гърция.
- в. ... са от Франция.
- г. ... е от Кипър.
- д. ... си от Германия.
- е. ... съм от Италия.
- ж. ... сте от България.
- з. ... си от Унгария.
- и. ... сме от Испания.
- к. ... сме от Италия.

5. Раскройте скобки:

Иво ... (живея) в Москва, където ... (намирам се) Библиотека «Ленин». Той... (съм) на 23 години. Иво ... (обичам) чужди езици. Той добре (говоря) английски, полски и български. Иво ... (чета) и ... (пиша), също ... и (превежда) на английски, полски и на български език. Той ... (помага) на другите студенти.

6. Проспрягайте глаголы в настоящем времени и переведите их:

намирам се, превеждам, обичам, искам, пиша.

7. Напишите небольшой рассказ (15-20 предложений) на тему: «Город, в котором я родился (лась)»

ВАРИАНТ 3

1. Переведите текст (письменно).

2. Найдите пары слово – перевод:

цветя	помогать
усмивка	цвети
започна	источник
изпратя	начать
баща	послать
забравям	улыбка
извор	находиться
цѣфтя	отец
намирам	забыть
помогна	цветы

3. Вставьте в диалоги недостающую форму глагола **съм**:

- а. – Ние ... от България, а вие откъде ... ?
– Ние ... от Америка.
- б. – Аз ... от Русия. А ти откъде ... ?
– Аз ... също от Русия. От Москва
- в. Това ... Светлина.
- г. Това ... студенти.
- д. – Вие от Унгария ли ... ?
– Да. Ние ... от Унгария, а те ... от България.
- е. – Те...от Италия. А вие откъде ... ?
– Ние ... от Франция.
- ж. – Той ... от Русия, а ти откъде ... ?
– Аз ... от Италия.
- з. Това ... Иво и Ани.
- к. Това ... ние.

4. Пополните предложения недостающими формами личных местоимений:

- а. ... си от Италия.
- б. ... сме от Унгария.
- в. ... е от Полша.
- г. ... е от Белорусия.
- д. ... съм от Испания.
- е. ... са от Турция.
- ж. ... сте от България.
- з. ... сме от Америка.
- и. ... са от Англия.
- к. ... е от Италия.

5. Раскройте скобки:

Христо и Георгиос ... (живея) в София и ... (уча) в Софийския университет. Те ... (следвам) история. Те... (съм) на 23 години. Христо и Георгиос ... (обичам) да ... (ходя) на разходка. Те ... (говоря) малко английски и български езици. Христо и Георгиос ... (чета) и ... (пиша) на английски и на български език.

6. Проспрягайте глаголы в настоящем времени и переведите их:

ходя, обличам, ям, желая, избирам.

7. Напишите небольшой рассказ (15-20 предложений) на тему: «Мой университет».

ВАРИАНТ 4

1. Преведите текст (письменно).
2. Найдите пары слово – перевод:

цветя	помогать
забравям	источник
извор	начать
намирам	находиться
помогна	цвести
изпратя	отец
баща	забыть
усмивка	цветы
започна	послать
цѣфтя	улыбка

3. Вставьте в диалоги недостающую форму глагола **съм**:

- а. Това ... преподаватели.
- б. – Вие от България ли ... ?
– Да. Ние ... от България.
- в. – Те...от Испания. А вие откъде ... ?
– Ние ... от Франция.
- г. – Тя ... от Гърция. А той откъде ... ?
– Той ... от Америка.
- д. Това ... Христо и Георгиос.
- е. –Той ... от Турция, а ти откъде ... ?
– Аз ... от Италия.
- ж. Това ... ние.
- з. –Ние ...от Русия, а вие откъде ... ?
– Ние ... от Англия.
- и. – Аз ...от Унгария. А ти откъде ... ?
– Аз ...също от Унгария.
- к. Това ... Правда.

4. Пополните предложения недостающими формами личных местоимений:

- а. ... съм от Испания.
- б. ... сме от България.
- в. ... сте от Полша.
- г. ... е от Русия.
- д. ... са от Италия.
- е. ... са от Турция.

- ж. ... сте от Гърция.
- з. ... сме от Америка.
- и. ... са от Англия.
- к. ... е от Франция.

5. Раскройте скобки:

Светлина и Георгиос ... (уча) в Софийския университет и ... (живея) в София. Те ... (обичат) да ... (ходя) на разходка. ... (купуват) билети за автобуса и ... (отивам) на Витоша. Светлина и Георгиос ... (искат) да ... (срещна се) с студентите.

6. Проспрягайте глаголы в настоящем времени и переведите их:

искам, ходя, отивам, купувам, завися.

7. Напишите небольшой рассказ (15-20 предложений) на тему: «Мои покупки».

Контрольная работа № 2

Кирил и Методий

Велико и свято е делото на Кирил и Методий, не само заради културно-историческите последици за нас и за славянството. То е велико и като личен подвиг, който е невъзможно да се намери в историята на други народи. Може би още през 855 г. на планината Олимп в Мала Азия, според изричната бележка на Черноризец Храбър, Кирил и Методий се вдъхновили от идеята да станат нови апостоли на Божието слово сред българските славяни на Балканите, на езика, който те отлично познавали още от детство.

Те са родени в Солун в семейството на известен държавен служител. Помладият брат Константин (827-869) получил много високо образование, станал преподавател в Магнаурската школа и затова бил наречен Константин-Философ, а по-късно приел името Кирил. С помощта на брат си Методий той създал славянската азбука и направил първите преводи на богослужбни книги от гръцки на славянски език.

Първоначално двамата братя се заели да проповяват Христовото учение на славянска реч и да утвърждават новата славянска писменост във Великоморавия.

Труден бил пътят на славянските първоучители, много били и враговете им – немските духовници, триезичниците и др. Затова били изгонени от Великоморавия, но свящото им дело било продължено от техните ученици. Някои от тях дошли в България, където цар Борис ги посрещнал като най-скъпи гости. В България те възкресили делото на своите учители. Старобългарският

език бил признат за един от класическите езици заедно със старогръцкия и латинския. Още в средата на IX век България станала средище на новата славянска писменост и култура.

Затова и народният поет Иван Вазов пише:

«...и ний сме дали нещо на светът
на вси славяни книга да четат».

ВАРИАНТ 1

1. Преведете текст (письменно)

2. Наидите пары слово – перевод:

език	поэтому
дело	принять
цар	знать
затова	дело
познавам	сделать
пиша	центр
направя	язык
намеря	писать
средище	найти
приема	царь

3. Поставете существительные в форму множественного числа и переведите их:

студент, учебник, стол, тетрадка, дете, къща, лекция, легло, култура, момче.

4. Используйте существительные м. р. с артиклем (определенным / неопределенным):

- а. Виждам ... (учебник)! ... е на етажерката.
- б. Вземам ... (проект)! ... е на бюрото.
- в. Виждам ... (молив)! ... е под стола.
- г. Търся ... (учител)! ... е в стаята.
- д. Виждам ... (стол)! ... е до камината.
- е. Виждам ... (килим)! ... е в хола.
- ж. Търся ... (лекар)! ... е в кабинета.
- з. Виждам ... (студент)! ... е на лекции.

5. Используйте существительные ж. р. и ср. р. с артиклем (работайте по модели):

– Моля, дайте ми едно цвете.

– *Ето цветето.*

а.	– Моля, дайте ми една енциклопедия.	– Ето ...
б.	– Моля, дайте ми една книга.	– Ето ...
в.	– Моля, дайте ми едно огледало.	– Ето ...
г.	– Моля, дайте ми едно кафе.	– Ето ...
д.	– Моля, дайте ми една химикалка.	– Ето ...
е.	– Моля, дайте ми една чанта.	– Ето ...

6. Вставьте формы личных местоимений:

1.	– Там ли е книгата?	– Не, няма ...
2.	– Тук ли е Майк?	– Не, няма...
3.	– Тук ли е Димитра?	– Не, няма...
4.	– Тук ли са студентите?	– Не, няма...
5.	– Тук ли е преподавателят?	– Не, няма...
6.	– Там ли е детето?	– Не, няма...
7.	– Тук ли сте?	– Не, няма...
8.	– Тук ли са?	– Не, няма...

7. Используйте существительные в форме множественного числа с артиклем (работайте по модели):

Учебниците са на масата.

Книгите са интересни.

Момчетата са студентки.

1. (момче) ... и (момиче) ... отиват на лекции.
2. (легло) ... в къщата са шест.
3. (преподавател) ... учат (студент) ...
4. (дъжд) ... тази година са силни.
5. (студент) ... и (студентка) ... са много умни.
6. Моля, донесете ми (кафе) ...
7. (перде) ... на прозореца са много скъпи.

8. Используйте прилагательные с артиклями в соответствующем роде (в скобках дана форма м.р. ед.ч.):

1. Бащата на Антонио работи в (аржентински) ... посолство.
2. В България мога да се радвам на (снежен) ... природа.
3. Лятото е (любим) ... сезон на Антонио.
4. Обичам да гледам (син) ... море.
5. Майк обича (студен) ... време, защото кара ски.
6. Майк е тук по проект на (Световен) ... банка.

7. (Зимен) ... курорти в България са много хубави.
8. Топло е. Облечи си (летен) ... костюм.

9. Напишете небольшой рассказ (15-20 предложений) на тему: «Моя любимая книга».

ВАРИАНТ 2

1. Переведите текст (письменно)
2. Найдите пары слово – перевод:

дело	принять
цар	знать
затова	дело
познавам	сделать
пиша	центр
направля	поэтому
приема	царь
език	язык
намеря	писать
средище	найти

3. Поставьте существительные в форму множественного числа и переведите их:

седмица, килим, година, ден, маса, ресторант, перде, молив, зима, писменост, костюм.

4. Используйте существительные м. р. с артиклем (определенным / неопределенным):

а. Виждам ... (молив)!	... е на етажерката.
б. Вземам ... (телефон)!	... е на бюрото.
в. Виждам ... (речник)!	... е под стола.
г. Търся ... (учител)!	... е в стаята.
д. Виждам ... (плаж)!	... е пред къщата.
е. Виждам ... (лекар)!	... е в хола.
ж. Търся ... (компютър)!	... е в кабинета.
з. Виждам ... (преподавател)!	... е на лекции.

5. Используйте существительные ж. р. и ср. р. с артиклем (работайте по модели):

– Моля, дайте ми едно цвете. – Ето цветето.

- a. – Моля, дайте ми една тетрадка. – Ето ...
б. – Моля, дайте ми една баклава. – Ето ...
в. – Моля, дайте ми едно легло. – Ето ...
г. – Моля, дайте ми едно перде. – Ето ...
д. – Моля, дайте ми една писалка. – Ето ...
е. – Моля, дайте ми една баница. – Ето ...

6. Вставьте формы личных местоимений:

1. – Там ли е тараторът? – Не, няма ...
2. – Тук ли е Иво? – Не, няма...
3. – Тук ли е Ани? – Не, няма...
4. – Тук ли са децата? – Не, няма...
5. – Тук ли е лекарят? – Не, няма...
6. – Там ли е цветето? – Не, няма...
7. – Тук ли е Христо? – Не, няма...
8. – Тук ли са обувките? – Не, няма...

7. Используйте существительные в форме множественного числа с артиклем (работайте по модели):

Учебниците са на масата.
Книгите са интересни.
Момчетата са студентки.

1. (дете) ... и (жена) ... ходят на разходка.
2. (телефон) ... в къщата са шест.
3. (учител) ... учат (ученик) ...
4. (сняг) ... тази година са силни.
5. (момче) ... и (момиче) ... са много умни.
6. Моля, донесете ми (вилаца)
7. (книга) ... на масата са много интересни.

8. Используйте прилагательные с артиклями в соответствующем роде (в скобках дана форма м.р. ед.ч.):

1. Ако обичаш, дай ми (червен) ... молив!
2. Елате в (зимен) ... градина на хотела.
3. (Английски) ... език не е труден.
4. Температурите ще бъдат минусови и (снежен) ... покривка ще е достатъчна, за да работят ски пистите.
5. (Млад) ... момичета и момчета обичат да ходят в планината и да карат ски.

6. Вземете си (плажен) чадъри, защото днес ще е около 35 градуса.
 7. Студено е. Облечи си (зимен) ... костюм.
 8. Вземете си (червен) химикалки.
9. Напишете небольшой рассказ (15-20 предложений) на тему: «Моя любимая книга».

ВАРИАНТ 3

1. Переведите текст (письменно)
2. Найдите пары слово – перевод:

дело	принять
език	центр
намеря	поэтому
средище	царь
познавам	язык
пиша	писать
направя	найти
цар	знать
затова	дело
приема	сделать

3. Поставьте существительные в форму множественного числа и переведите их:

банка, пазар, църква, музей, хляб, рокля, сок, нож, разходка, статуя, храм.

4. Используйте существительные м. р. с артиклем (определенным / неопределенным):

а. Виждам ... (учебник)!	... е на етажерката.
б. Вземам ... (колет)!	... е на бюрото.
в. Виждам ... (замък)!	... е в планината.
г. Търся ... (студент)!	... е в стаята.
д. Виждам ... (храм)!	... е пред къщата.
е. Виждам ... (пазар)!	... е близо до центъра.
ж. Търся ... (преподавател)!	... е в кабинета.
з. Виждам ... (паметник)!	... е пред университет.

5. Используйте существительные ж. р. и ср. р. с артиклем (работайте по модели):

– *Моля, дайте ми едно цвете.*

– *Ето цветето.*

- а. – Моля, дайте ми една пица. – Ето ...
- б. – Моля, дайте ми една лимонада. – Ето ...
- в. – Моля, дайте ми едно еспресо. – Ето ...
- г. – Моля, дайте ми едно олио. – Ето ...
- д. – Моля, дайте ми една шунка. – Ето ...
- е. – Моля, дайте ми една пуйка. – Ето ...

6. Вставьте формы личных местоимений:

- а. – Там ли е бананът? – Не, няма ...
- б. – Тук ли е протокалът? – Не, няма...
- в. – Тук ли е Христо? – Не, няма...
- г. – Тук ли са ягодите? – Не, няма...
- д. – Тук ли е преподавателят? – Не, няма...
- е. – Там ли е писмото? – Не, няма...
- ж. – Тук ли е шапката? – Не, няма...
- з. – Тук ли са студентите? – Не, няма...

7. Используйте существительные в форме множественного числа с артиклем (работайте по модели):

Учебниците са на масата.

Книгите са интересни.

Момчетата са студенти.

1. (момче) ... и (момиче) ... ходят на разходка.
2. (стол) ... в къщата са шест.
3. (японец) ... ядат ориз.
4. (дъжд) ... тази година са силни.
5. (ученик) ... са много умни.
6. Моля, донесете ми (кафе)
7. (ябълка) ... на маса са много вкусни.

8. Используйте прилагательные с артиклями в соответствующем роде (в скобках дана форма м.р. ед.ч.):

1. Ако обичаш, дай ми (син) ... молив!
2. Елате в (летен) ... градина на хотела.
3. (Полски) ... език не е труден.
4. Температурите ще бъдат минусови и (снежен) ... покривка ще е достатъчна, за да работят ски пистите.
5. (Стар) ... хора обичат да ходят в планината и да карат ски.
6. Облечете си (топъл) ... дрехи, защото днес ще вали и ще бъде много студено.

7. Топло е. Облечи си (лек) ... костюм.
8. Вземете си (червен) ... моливи.
9. Напишете небольшой рассказ (15-20 предложений) на тему: «Книга, которая потрясла меня».

ВАРИАНТ 4

1. Переведите текст (письменно)
2. Найдите пары слово – перевод:

намеря	язык
средище	писать
цар	найти
затова	знать
приема	дело
познавам	сделать
пиша	принять
направля	центр
дело	поэтому
език	царь

3. Поставьте существительные в форму множественного числа и переведите их:

храна, чаша, къща, цар, дърво, дете, чанта, син, етажерка, стая, кабинет.

4. Используйте существительные м. р. с артиклем (определенным / неопределенным):

а. Виждам ... (молив)!	... е на етажерката.
б. Вземам ... (речник)!	... е на бюрото.
в. Виждам ... (хотел)!	... е в центъра.
г. Търся ... (преподавател)!	... е в стаята.
д. Виждам ... (паметник)!	... е пред къщата.
е. Виждам ... (килим)!	... е пред камината.
ж. Търся ... (лекар)!	... е в кабинета.
з. Виждам ... (храм)!	... е пред университета.

5. Используйте существительные ж. р. и ср. р. с артиклем (работайте по модели):

– Моля, дайте ми едно цвете.

– Ето цветето.

- а. – Моля, дайте ми едно перде. – Ето ...
- б. – Моля, дайте ми една камина. – Ето ...
- в. – Моля, дайте ми едно кафе. – Ето ...
- г. – Моля, дайте ми едно пилешко. – Ето ...
- д. – Моля, дайте ми едно телешко. – Ето ...
- е. – Моля, дайте ми една ракия. – Ето ...

6. Вставьте формы личных местоимений:

- 1. – Там ли е книгата? – Не, няма ...
- 2. – Тук ли е вестникът? – Не, няма...
- 3. – Тук ли е Димитра? – Не, няма...
- 4. – Тук ли е писмото? – Не, няма...
- 5. – Тук ли е лекарят? – Не, няма...
- 6. – Там ли е ключът Иван? – Не, няма...
- 7. – Тук ли е чантата? – Не, няма...
- 8. – Тук ли са колегите? – Не, няма...

7. Используйте существительные в форме множественного числа с артиклем (работайте по модели):

Учебниците са на масата.
Книгите са интересни.
Момичетата са студенти.

- 1. (майка) ... и (баща) ... ходят на разходка.
- 2. (килим) ... в къщата са шест.
- 3. Всички (човек) ... ядат хляб.
- 4. (сняг) ... тази година са силни.
- 5. (студент) ... са много умни.
- 6. Моля, донесете ми (дрехи)
- ж. (кюфте) ... на маса са много вкусни.

8. Используйте прилагательные с артиклями в соответствующем роде (в скобках дана форма м.р. ед.ч.):

- 1. Ако обичаш, дай ми (зелен) ... молив!
- 2. Елате в (зимен) ... градина на хотела.
- 3. (Френски) ... език не е труден.
- 4. (Млад) ... хора обичат да ходят в планината и да карат ски.
- 5. Вземете си (слънчев) ... чадъри, защото днес ще бъде слънчево.
- 6. Хладно е. Облечи си (топъл) ... костюм.
- 7. Вземете си (хубав) рокли.

Вземете си (оранжев) ... портокали.

9. Напишете небольшой рассказ (15-20 предложений) на тему: «Я люблю читать...».

Контрольная работа № 3.

Софийският университет «Свети Климент Охридски»

Първото висше учебно заведение в България е открито на 01.10.1888 г. като Висш педагогически курс с единствен историко-филологически отдел (факултет) със специалностите: философия (с педагогика), история и славянска филология. Първият ректор е академик Александър Теодоров Балан – езиковед, литературен историк и библиограф. През 1904 г. по инициатива на министър Иван Шишманов, професор по философия, Висшето училище започва да се нарича Университет, който от 04.01.1905 г. приема името «Свети Климент Охридски». Едни от първите професори са емблематични фигури на учени и общественици – професор Александър Балабанов по старогръцка литература, професор Стефан Младенов, езиковед, доктор по философия, който има изследвания по индоевропейско езиковедие и който владел 35 езика. От 1909 г. със закон е утвърден принципът на академичната автономия.

Дълго време университетът не е имал своя сграда. И когато университетът е факт, братята Евлоги и Христо Георгиев от Карлово даряват 8 милиона златни лева и място от 10.200 м² в центъра на София. Централната сграда (Ректоратът) е построена през 1925 г. по план на френския архитект Ж. Бреансон, с преработка на Й. Миланов. Сградата е открита тържествено на 14.12.1934 г. и в нея се настаняват двата най-големи факултета – историкофилологическият и юридическият. През 1941-1945 са построени страничните крила по планове на архитект А. Константинов. Пред главния вход са скулптурните фигури на Евлоги и Христо Георгиеви.

СУ олицетворява българската мечта за култура и образование, за съизмерност с модерния свят. СУ има извоювано място в Европа, очертано от времето на Охридската книжовна школа отпреди повече от 1100 години и свързано с дейността на Климент Охридски. Българската нация трябва да бъде горда със своето първо висше училище.

ВАРИАНТ 1

1. Переведите текст (письменно).
2. Наидите пары слово – перевод:

наричам се	школа
сграда	гордый

първи	дарить
място	большой
трябвам	книжный
книжовен	быть должным
голям	место
дарявам	первый
горд	здание
училище	называться

3. Поставете глагол в форму прошедшего совершенного времени (работайте по модели):

(чета) Вчера аз **четох**. А ти **чете** ли?

- (облека се) Вчера той ... А ти ... палтото си?
- (вървя) Вчера ние ... А те ... ?
- (мия се) Вчера вие ... А той ... ?
- (вечерям) Вчера студентите ... в стола. А вие ... ?
- (реша) Вчера ти ... да учиш. А тя ... да учи?
- (работя) Вчера Елена ... много. А Майк и ти ... ?
- (чакам) Вчера аз ... пред киното. А те ... ?

4. Поставете глагол в форму прошедшего несовершенного времени (работайте по модели):

– Дъщеря ти **учи** ли пиано? – Сега не, но преди **учеше**.

- Ходиш ли за риба? – Сега не, но преди ...
- Вие купувате ли вестници? – Сега не, но преди ...
- Вечерят ли заедно? – Сега не, но преди ...
- Работиш ли извънредно? – Сега не, но преди ...
- Спортуваш ли редовно? – Сега не, но преди ...
- Тя играе ли тенис? – Сега не, но преди ...
- Караш ли кола? – Сега не, но преди ...

5. Вставьте в предложения формы вопросительных и относительных местоимений (работайте по модели):

– Виждаш ли онзи мъж? – **Кой** мъж?
– Мъжът **който** влиза в библиотеката.

- Срещаш ли се с онова момче? – С ... ?
– Момичето, с ... се запозна на курса по испански.
- Тези хора бяха в магазина вчера. – ... хора?

- Хората, ... минават покрай нас.
- 3. – Познаваш ли колегите от другата група? – ... колеги?
- Колегите, ... имат лекции следобед.
- 4. – Знаеш ли това? – ...?
- Това, ... всички пазят в тайна.
- 5. – Носиш ли онези дънки? – ... дънки?
- Дънките, ... купихме от Варна.
- 6. – Кога ще ми върнеш книгата? – ... книга?
- Книгата, ... ти дадох миналата седмица.
- 7. – Обади ли се на онзи студент? – ... студент?
- Студентът, ... се записа в курса по испански.

6. Отговорете на въпроси по модели:

– *Сервитъора ли търсиш?* – *Да, него.*

- 1. – Преподавателката ли търсиш? – Да, ...
- 2. – Нас ли търсиш? – Да, ...
- 3. – Вас ли търсят? – Да, ...
- 4. – Детето ли търсиш? – Да, ...
- 5. – Приятелите си ли търсиш? – Да, ...
- 6. – Мене ли търсиш? – Да, ...
- 7. – Тебе ли търсят? – Да, ...
- 8. – Петър, Майк и Георгиос ли търсиш? – Да, ...
- 9. – Мария ли търсите? – Да, ...

7. Трансформирайте предложения из прямой речи в косвенную (работайте по модели):

Секретарката пита Ани: «Как се казвате?»

Секретарката попита Ани как се казва.

Секретарката я попита как се казва.

Ани отговаря на секретарката: «Казвам се Ани Колева».

Ани отговори на секретарката, че се казва Ани Колева.

Ани и' отговори, че се казва Ани Колева.

- 1. Секретарката пита Ани: «Откъде сте?»
- 2. Ани казва на секретарката: «Аз съм от Варна».
- 3. Секретарката пита Ани: «Какъв западен език ще учите?»
- 4. Ани отговаря на секретарката: «Ще уча испански език».
- 5. Ани пита Петър: «Откъде знаете името ми?»
- 6. Петър казва на Ани: «Зная го от секретарката».

8. Раскройте скобки:

- Дядо, разкажи ми как ... (живея) с баба като млади!
 – Баба ти ... (съм) истинска красавица. Тя ... (имам) бисерна усмивка. Тя ... (обличам се) елегантно, с вкус. ... (Обичам) да е сред хората. Ние често ... (ходя) на театър, кино, ... (вечерям) на ресторант, ... (срещам се) с приятели. Всяка седмица ... (каня) гости вкъщи, ... (разговарям), ... (споря). Интересно ... (живея).

9. Напишете небольшой рассказ (15-20 предложений) на тему: «Век нынешний и век минувший».

ВАРИАНТ 2

1. Переведите текст (письменно).
2. Найдите пары слово – перевод:

наричам се	место
сграда	дарить
първи	книжный
място	школа
трябвам	первый
книжовен	здание
голям	называться
дарявам	большой
горд	быть должным
училище	гордый

3. Поставьте глагол в форму прошедшего совершенного времени (работайте по модели):

- *Заминаха ли родителите на Петър?* – *Да, заминаха.*
 – *А Петър замина ли?* – *Не, той не замина.*
- а. – *Запознаха ли се Петър и Ани?* – *Да,*
 – *А Майк и ти ...?* – *Не, ...*
- б. – *Стигнахте ли навреме?* – *Да, ...*
 – *А тя ...?* – *Не, ...*
- в. – *Ани попита ли?* – *Да, ...*
 – *А вие ...?* – *Не, ...*
- г. – *Майк стана ли рано?* – *Да, ...*
 – *А те ...?* – *Не, ...*
- д. – *Петър събра ли приятелите си?* – *Да, ...*
 – *А ние ...?* – *Не, ...*

- е. – Ти замина ли на Боровец? – Да, ...
 – А Георгиос ...? – Не, ...
- ж. – Те обядваха ли в ресторант? – Да, ...
 – А ти ...? – Не, ...

4. Поставьте глагол в форму прошедшего несовершенного времени (работайте по модели):

- *Вчера пак ли пяхте?*
 – *Вчера не, но по-рано понякога пеехме.*

- В събота вечерта той ходи ли на дискотека?
 – В събота не, но преди често ...
- Вчера пихте ли бира?
 – Вчерта не, но преди понякога ...
- Снощи ядохте ли пица?
 – Снощи не, но преди често ...
- Снощи чака ли я до късно?
 – Снощи не, но преди обикновено ...
- Вчерта работихте ли до късно?
 – Вчерта не, но преди ...
- В понеделник спахте ли до късно?
 – В понеделник не, но преди понякога ...
- Снощи писахте ли писма?
 – Снощи не, но преди понякога ...

5. Вставьте в предложения формы относительных местоимений (работайте по модели):

- *Какво* легло купуваш? – *Каквото* има Петър.

- Какъв език ще учиш? – ... учи Ани.
- Каква специалност ще следваш? – ... следва Петър.
- Каква шапка искаш? – ... има Христо.
- Какви обувки искаш? – ... има Мая
- Какво перде избираш? – ... имаш в холла.
- Каква козметика имаш? – ... имаш и ти.
- Какъв костюм търсиш? – ... има Майк.

6. Отговорете на вопросы по модели:

- *Сервитьора* ли търсиш? – *Да, него.*

- Момчето ли търсиш? – Да, ...
- Вас ли търсят? – Да, ...

3.	– Нас ли търсят?	– Да, ...
4.	– Цветето ли търсиш?	– Да, ...
5.	– Студентите ли търсиш?	– Да, ...
6.	– Тебе ли търсят?	– Да, ...
7.	– Мене ли търсиш?	– Да, ...
8.	– Ани, Майк и Георгиос ли търсиш?	– Да, ...
9.	– Мария ли търсите?	– Да, ...

7. Трансформирвайте предложения из прямой речи в косвенную (работайте по модели):

Секретарката пита Ани: «Как се казвате?»

Секретарката попита Ани как се казва.

Секретарката я попита как се казва.

Ани отговаря на секретарката: «Казвам се Ани Колева».

Ани отговори на секретарката, че се казва Ани Колева.

Ани и' отговори, че се казва Ани Колева.

1. Петър пита Ани: «Кога ще се видим?»
2. Ани отговаря на Петър: «Когато искаш».
3. Хазайката пита Мария: «Какъв е този студент?»
4. Мария отговаря на хазайката: «Той е чужденец, от Гърция».
5. Хазайката пита Мария: «Как се казва приятелят ти?»
6. Мария отговаря на хазайката: «Казва се Георгиос».

8. Раскройте скобки:

– Дядо, разкажи ми как ... (живея) с баба като млади!

– Аз ... (съм) истински красавец. Баба ти ... (имам) бисерна усмивка. Аз много я ... (обичам). Ние често ... (ходя) на театър, кино, ... (вечерям) на ресторант, ... (срещам се) с приятели. Всяка събота през зимата ... (карам) ски. Интересно ... (живея).

9. Напишете небольшой рассказ (15-20 предложений) на тему: «Век нынешний и век минувший».

ВАРИАНТ 3

1. Переведите текст (письменно).
2. Найдите пары слово – перевод:

наричам се	место
място	дарить
трябвам	книжный

Электронная библиотека Саратовского государственного университета имени Н. Г. Чернышевского

книжовен	школа
горд	первый
училище	здание
голям	называться
дарявам	большой
сграда	быть должным
първи	гордый

3. Поставете глагол в форму прошедшего совершенного времени (работайте по модели):

– *Заминаха ли родителите на Петър?* – *Да, заминаха.*
 – *А Петър замина ли?* – *Не, той не замина.*

1. – Те купиха ли пица? – Да, ...
 – А вие ...? – Не, ...
2. – Ани отговори ли на секретарката? – Да, ...
 – А те ...? – Не, ...
3. – Вие научихте ли новината? – Да, ...
 – А Майк ...? – Не, ...
4. – Ти поздрави ли ани? – Да, ...
 – А тя ...? – Не, ...
5. – Ние обяснихме ли ви всичко? – Да, ...
 – А ти ...? – Не, ...
6. – Ани и петър смяха ли се? – Да, ...
 – А вие ...? – Не, ...
7. – Мария закъсна ли за срещата? – Да, ...
 – А ти ...? – Не, ...

4. Поставете глагол в форму прошедшего несовершенного времени (работайте по модели):

– *Дъщеря ти учи ли пиано?* – *Сега не, но преди учеше.*

1. – Искаш ли риба? – Сега не, но преди ...
2. – Вие купувате ли дискове? – Сега не, но преди ...
3. – Той свири ли на китара? – Сега не, но преди ...
4. – Снощи чака ли ме до късно? – Снощи не, но преди ...
5. – Закусвате ли заедно? – Сега не, но преди ...
6. – Тя слуша ли рап? – Сега не, но преди ...
7. – Караш ли ски? – Сега не, но преди ...

5. Вставьте в предложения формы относительных местоимений (работайте по модели):

*Петър има добър брат. Той много го обича.
Петър има добър брат, **когото** много обича.*

1. Ани има добър приятел. Тя е винаги заедно **с него**.
2. Ани и Петър имат добър преподавател. Те разговарят често **с него**.
3. Преподавателят има добър студент. Той **го** кани често на разговор.
4. Димитра има добър хазаин. Тя много **го** уважава.
5. Георгиос има добър баща. Той често получава пари **от него**.
6. Иван и Стефан имат добър дядо. Те често ходят **при него**.
7. Ани и Иво имат добър преподавател. Те учат **с него** английски език.

6. Отговорете на въпроси по модели:

– *Сервитъора ли търсиш?* – *Да, него.*

1. – Детето ли търсиш? – Да, ...
2. – Вас ли търсят? – Да, ...
3. – Иво ли търсят? – Да, ...
4. – Цветето ли търсиш? – Да, ...
5. – Момичетата ли търсиш? – Да, ...
6. – Тебе ли търсят? – Да, ...
7. – Мене ли търсят? – Да, ...
8. – Майк и Георгиос ли търсиш? – Да, ...
9. – Преподавателя ли търсите? – Да, ...

7. Трансформирайте предложения из пряма реч в косвена реч (работайте по модели):

Секретарката пита Ани: «Как се казвате?»

Секретарката попита Ани как се казва.

Секретарката я попита как се казва.

Ани отговаря на секретарката: «Казвам се Ани Колева».

Ани отговори на секретарката, че се казва Ани Колева.

Ани и ' отговори, че се казва Ани Колева.

1. Петър пита Ани: «Как се казва преподавателката ти?»
2. Ани отговаря на Петър: «Преподавателката се казва Правда».
3. Хазайката пита Майк: «Каква е тази студентка?»
4. Майк отговаря на хазайката: «Тя е чужденка, от Гърция».
5. Хазайката пита Майк: «Къде живееш?»

6. Майк отговаря на хазайката: «Живея в Атина».

8. Раскройте скобки:

– Бабо, разкажи ми как ... (живея) с дядо като млади!

– Дядо ти ... (съм) истински красавец. Той ... (имам) приятна усмивка. Аз много го ... (обичам) и ... (уважавам). Ние често ... (ходя) на разходка, (вечерям) на ресторант, ... (срещам се) с приятели. Всеки ден на седмица ... (карам) кола. Интересно ... (живея).

9. Напишете небольшой рассказ (15-20 предложений) на тему: «Век нынешний и век минувший».

ВАРИАНТ 4

1. Переведите текст (письменно).

2. Найдите пары слово – перевод:

книжовен	место
горд	первый
училище	здание
голям	называться
дарявам	большой
наричам се	быть должным
място	гордый
трябвам	дарить
сграда	книжный
първи	школа

3. Поставьте глагол в форму прошедшего совершенного времени (работайте по модели):

– *Заминаха ли родителите на Петър?*

– *Да, заминаха.*

– *А Петър замина ли?*

– *Не, той не замина.*

1. – Дойдоха ли студентите?

– Да, ...

– А вие ...?

– Не, ...

2. – Антонио отиде ли на кино?

– Да, ...

– А те ...?

– Не, ...

3. – Ние дадохме ли пари?

– Да, ...

– А тя ...?

– Не, ...

4. – Донесохте ли сок и бира?

– Да, ...

– А ти ...?

– Не, ...

5.	– Те обядваха ли в ресторант?	– Да, ...
	– А ти ...?	– Не, ...
6.	– Ти замина ли за Пловдив?	– Да, ...
	– А Ани ...?	– Не, ...
7.	– Всички ли пиха?	– Да, ...
	– А те ...?	– Не, ...

4. Поставете глагол в форму прошедшего несовершенного времени (работайте по модели):

– *Дъщеря ти учи ли пиано?* – *Сега не, но преди учеше.*

1.	– Искаш ли сладолед?	– Сега не, но преди ...
2.	– Вие пиете ли кафе?	– Сега не, но преди ...
3.	– Той в България ли е?	– Сега не, но преди ...
4.	– Ходиш ли на дискотека?	– Сега не, но преди ...
5.	– Вчера ядохте ли заедно?	– Вчера не, но преди ...
6.	– Тя чака ли до късно?	– Сега не, но преди ...
7.	– Караш ли кола?	– Сега не, но преди ...

5. Вставьте в предложения формы относительных местоимений (работайте по модели):

– *Колко листа искаш?* – *Колкото имаш.*

1.	– Колко тетрадки искаш?	– ... ми дадеш.
2.	– Колко души покани Петър?	– ... реши.
3.	– Колко лева да ти дам?	– ... имаш.
4.	– Колко парчета пай да изям?	– ... можеш.
5.	– В колко часа да дойда?	– В ... искаш.
6.	– На колко души да кажа?	– На ... можеш.
7.	– Колко пердета избираш?	– ... ми трябват.

6. Ответьте на вопросы по модели:

– *Сервитъора ли търсиш?* – *Да, него.*

1.	– Студентите ли търсиш?	– Да, ...
2.	– Майк ли търсят?	– Да, ...
3.	– Кафенето ли търсят?	– Да, ...
4.	– Ризите ли търсиш?	– Да,
5.	– Лекарят ли търсиш?	– Да, ...
6.	– Книгата ли търсят?	– Да, ...
7.	– Вас ли търсят?	– Да, ...
8.	– Мая и Петър ли търсиш?	– Да, ...

9. – Шапките ли търсите? – Да, ...

7. Трансформирвайте предложения из прямой речи в косвенную (работайте по модели):

Секретарката пита Ани: «Как се казвате?»

Секретарката попита Ани как се казва.

Секретарката я попита как се казва.

Ани отговаря на секретарката: «Казвам се Ани Колева».

Ани отговори на секретарката, че се казва Ани Колева.

Ани и' отговори, че се казва Ани Колева.

1. Петър пита Ани: «Как се казва хазайката ти?»
2. Ани отговаря на Петър: «Хазайката се казва Мария».
3. Преподавателят пита Майк: «Какъв е този студент?»
4. Майк отговаря на преподавателя: «Той е американец».
5. Преподавателят пита Майк: «Къде живее той?»
6. Майк отговаря на преподавателя: «Живее в Чикаго».

8. Раскройте скобки:

– Бабо, разкажи ми как ... (живея) с дядо като млади!

– Дядо ти ... (съм) истински красавец. Той ... (имам) хубава коса и ... (обличам се) много елегантно. Аз много го ... (обичам) и ... (уважавам). Ние често ... (чета) заедно книги, списания. Понякога ... (вечерям) на ресторант, ... (срещам се) с приятели. Интересно ... (живея).

9. Напишете небольшой рассказ (15-20 предложений) на тему: «Век нынешний и век минувший».

Контролна работа № 4

Българинът

Българите се отличават по кафявия си от овча кожа калпак; те имат една широка къса дреха от естествено кафяв вълнен плат, приготвян от жените им, гащи от бяла аба и кожени опинци, привързани за стъпалото с каиши; те не носят ни пищови, ни ками, нито какво да е нападателно оръжие. Те се забелязват особено по външността си и обноските си: външността им е открита, откровена и благосклонна, а в отношенията си са така милосърдни и сърдечни, щото всички българи, които срещнахме, ни приеха като приятели. Къщите им ни бяха отворени и пристигането ни беше радост за семейство им... Докато жените на турците не се виждат никъде, българките, напротив, вземат участие

във всички домашни грижи. Те се държаха с нас сърдечно като с братя. Облеклото им е много чисто и изглежда да е удобно: състои се от тъмносин сукман със светла нашивка и от една риза, по-дълга от сукмана, набрана. Селищата на българите се състоят от 30-40 къщи, пръснати безредно. Къщите им са направени от плет, набит с кал, вътре са чисти и удобни. В една част от жилището се намират винаги чували с вълна, платове и килими. Изглежда, че българите се радват на всичко, що прави живота щастлив: мек климат, плодородна почва, приятна страна, стада, жито, вино, дърва и бистра вода... Престъплението е неизвестно между тях и пътникът, който минава през страната им, е не само запазен от порока, но изпитва оная доброта, която е резултат от най-мили добродетели.

Никъде в света гостоприемството не е тъй всеобщо и не се упражнява с такава прелест. При залез слънце, когато един пътник се спре пред едно българско село, всички жители се натрупват около него; един поема юздите на конете му, друг застава наляво и надясно от колата му; тоя я крепи с ръка и рамене, она я подига, за да не се подхлъзне колелото в пропаст и така завеждат чужденца в най-хубавата къща на селото. Това гостоприемство е за всички: богат или беден, всеки, който похлопа на вратата или пожелае да пренощува, е винаги добре дошъл; и едва се осведомили за името му, семейството му и страната му, той сяда край домашното огнище и приказва с хора прости, благи, трудолюбиви, ревностно набожни. Укротени от земеделския живот, българите днес са работни, миролюбиви и гостоприемни.

ВАРИАНТ 1

1. Преведите текст (письменно).
2. Наидите пару слово – перевод:

външност	красивый
надясно	взять
хубав	всегда
вземам	испытывать
винаги	желать
изпитвам	прозрачный
желая	делать
бистър	одежда
правя	внешность
дреха	направо

3. Вставте в предложения форми глагола совершенного или несовершенного вида:

1. Аз трябва да ... (купувам/ купя) кафе, бисквити и захарин.

2. Обикновено те ... (поръчам/ поръчвам) бира с пържени картопки.
3. Понякога той ... (плащам/ платя) с кредитна карта.
4. Те искат да ... (влизам/ вляза) в този ресторант.
5. Понякога аз ... (закуся/ закусвам) късно, към 11 часа.
6. Вие можете да ... (изляза/ излизам) от залата.
7. Те ще ... (идвам/ дойда) в 5 часа за чая.

4. Използвайте форми повелителного наклонения (работайте по модели):

– Какво да правя? (чета)

– **Чети!**

– А ние?

– А вие **четете!**

1. – Какво да правя? (свиря)

– ...!

– А ние?

– И вие ...!

2. – Какво да правя? (пиша)

– ...!

– А ние?

– И вие ...!

3. – Какво да правя? (взема)

– ...!

– А ние?

– И вие ...!

4. – Какво да правя? (започна)

– ...!

– А ние?

– И вие ...!

5. – Какво да правя? (купя)

– ...!

– А ние?

– И вие ...!

6. – Какво да правя? (избера)

– ...!

– А ние?

– И вие ...!

7. – Какво да правя? (сложа)

– ...!

– А ние?

– И вие ...!

5. Вставъте в предложения форми глагола в бъдущем времени (работайте по модели):

– Ани и Борис **ще търсят ли** маса в кафето?

– **Ще търсят.**

– А Милена **няма ли да търси**?

– **Не, няма да търси.**

1. – Те ... до прозореца? (седна)

– ...

– А той ...?

– Не, ...

2. – Вие ...? (поръчам)

– ...

– А тя ...?

– Не, ...

3. – Ти ...? (почакам)

– ...

– А те ...?

– Не, ...

4. – Милена ...? (закъснея)

– ...

– А ти ...?

– Не, ...

5. – Ани ... учебници? (донеса)

– ...

– А ние ... учебници?

– Не, ...

6. – Борис ... в менюто? (погледна)

– ...

	– А тя ... в менюто?	– Не, ...
7.	– Ние ...? (закуся)	– ...
	– А той ...?	– Не, ...

6. Закончите предложения, употребив форми глаголов несовершенного вида (работайте по модели):

Ще платя. Обикновено винаги плащам в брой.

1. Ще закъснееш. Ти често ...
2. Ще купя хляб. Аз винаги ... хляб.
3. Ще изпиете едно кафе. Вие винаги ... кафе.
4. Ани ще закуси. Тя винаги ... вкъщи.
5. Милена ще поръча пай. Обикновено тя ... пай.
6. Ще дойдат навреме. Студентите обикновено ... навреме.
7. Ще седнем до камината. Ние често ... до камината.

7. Возведете в сравнителную степень прилагательное, используя соответствующий род, а также подходящую форму глагола **съм** (работайте по модели):

Иван е по-висок от Петър.

1. Борис ... Милена. (гладен)
2. Детето ... брат си. (малък)
3. Яденето на мама ... яденето в ресторанта. (вкусен)
4. Тортата ... палачинката. (сладък)
5. Този лекар ... онзи. (добър)
6. Ти, Бояне, ... Петя. (силен)
7. Ани ... Милена. (сериозен)
8. Къщите ... апартаментите. (голям)
9. Коридорът ... хола. (тесен)
10. Банята ... стаята. (малка)

8. Трансформируйте текст в прошедшее совершенное время:

Майк пристига в София и отива в банката, където ще работи. Там се запознава с Ани и приятеля и' Стефан. Вчера той излиза с тях на разходка из София. Но привечер решава да излезе сам. Тръгва по булевард «Витоша». Разглежда дълго витрините на скъпите магазини и се чуди, че някои неща са скъпи колкото в Лондон. Стига до НДК, сяда на една пейка близо до фонтаните. Цял час се любува на разноцветната игра на водата и забелязва да минават по алеите много хубави момичета. После се разхожда дълго из нощна София.

Преди два дни Майк ...

9. Напишите небольшой рассказ (15-20 предложений) на тему: «Русский язык и культура».

ВАРИАНТ 2

1. Переведите текст (письменно).
2. Найдите пару слово – перевод:

външност	делать
надясно	одежда
хубав	красивый
вземам	взять
винаги	всегда
изпитвам	прозрачный
желая	внешность
бистър	направо
правя	испытывать
дреха	желать

3. Вставьте в предложения формы глагола совершенного или несовершенного вида (работайте по модели):

*Понякога студентите не отговарят на преподавателя.
Днес трябва да **отговорят**.*

1. Обикновено Милена не идва на срещите. Днес трябва да ...
2. Често не лягам рано. Днес трябва да ...
3. Понякога преподавателят не дава домашно. Днес трябва да ...
4. Винаги се връщаш късно. Днес трябва да ... рано.
5. Никога не давам тетрадка си. Днес трябва да ...
6. Вие обикновено не питате много. Днес трябва да ...
7. Ти обикновено не купуваш пилешко. Днес трябва да ...

4. Используйте формы повелительного наклонения (работайте по модели):

– Какво да правя? (чета)

– **Чети!**

– А ние?

– А вие **четете!**

1. – Какво да правя? (идвам)

– ...!

– А ние?

– И вие ...!

2. – Какво да правя? (дойда)

– ...!

	– А ние?	– И вие ...!
3.	– Какво да правя? (ям)	– ...!
	– А ние?	– И вие ...!
4.	– Какво да правя? (сляза)	– ...!
	– А ние?	– И вие ...!
5.	– Какво да правя? (търся)	– ...!
	– А ние?	– И вие ...!
6.	– Какво да правя? (избера)	– ...!
	– А ние?	– И вие ...!
7.	– Какво да правя? (пресека)	– ...!
	– А ние?	– И вие ...!

5. Вставьте в предложения вопросительные, положительные и отрицательные формы глагола в будущем времени (работайте по модели):

- *Вие (отговоря) **ще отворите ли** прозореца?*
 – *Да, **ще отворим** прозореца.*

1. – Ти (дойда) ... в Бургас?
– Да, ...
2. – Ани (ям) ... палачинки?
– Не, ...
3. – Ние (закусим) ... заедно?
– Да, ...
4. – Иване, (ходя) ... в кафето?
– Не, ...
5. – Петър (поръчам) ... салата?
– Да, ...
6. – Те (дойда) ... на партито?
– Не, ...
7. – Аз (видя) ... Ана на купона?
– Да, ...

6. Закончите предложения, употребив формы глаголов совершенного вида (работайте по модели):

*Обикновено **закусвам** вкъщи и сега **ще закуся**.*

1. Понякога отварям прозореца и сега ще го ...
2. Често ходя в кафето и сега ще ...
3. Милена винаги закъснява и сега ще ...
4. Обикновено студентите отговарят на въпросите и сега ще ...
5. Често плащаме в брой, но сега няма да ...
6. Георгиос винаги купува билети от агенцията и сега ще ...
7. Вие често поръчвате вино и сега ще ...

7. Возведите в превосходную степень прилагательное используя соответствующий род, а также подходящую форму глагола **съм** (работайте по модели):

- *Всички студенти са добри.*
- *Кой е най-добрият?*

1. – Всички торти са хубави.
– Коя е ...?
2. – Всички гофрети са вкусни.
– Коя е ...?
3. – Всички преподаватели са добри?
– Кой е ...?
4. – Всички палачинки са вкусни.
– Коя е ...?
5. – Всички къщи са модерни.
– Коя е ...?
6. – Всички деца са добри.
– Кое е ...?
7. – Всички цветя са красиви.
– Кое е ...?
8. – Всички стаи са широки.
– Коя е ...?
9. – Всички апартаменти са светли.
– Кой е ...?

8. Трансформируйте диалог в прошедшее время и косвенную речь:

Кирил сяда и започва да учи. Чете внимателно урока си и после пише домашната работа. Вече свършва, когато на вратата се чука. Той отваря и вижда Дарина.

Дарина: – Здравей, Кириле! Извинявай, че те безпокоя!

Кирил: – Здравей, влез! Не стой на вратата! Аз се радвам да те видя.

Дарина: – Ще вляза, но няма да се бавя, защото виждам, че учиш.

Кирил: – Не бързай и седни спокойно! Аз вече нямам за учене. Ще си поговорим и после ще те изпратя.

Вчера Кирил ...

9. Напишете небольшой рассказ (15-20 предложений) на тему: «Русский язык и культура».

ВАРИАНТ 3

1. Переведите текст (письменно).

2. Найдите пару слово – перевод:

външност	делать
надясно	одежда
хубав	красивый
вземам	направо
винаги	испытывать
изпитвам	желать
желая	взять
бистър	иногда
правя	прозрачный
дреха	внешность

3. Вставьте в предложения формы глагола совершенного или несовершенного вида (работайте по модели):

*Обикновено **влизам** в кафенето и сега **искам да вляза**.*

1. Често излизам на разходка и сега искам да
2. Понякога ставаме рано и днес искаме да
3. Те винаги затварят вратата и днес искат да ... вратата.
4. Ти винаги сядаш до прозореца и днес искаш да ... до прозореца.
5. Борис често поръчва кроасан и днес иска да
6. Те винаги четат менюто и днес иска да го
7. Петър винаги купува хляб и днес иска да

4. Используйте формы повелительного наклонения (работайте по модели):

– *Какво да правя? (чета)*

– **Чети!**

– *А ние?*

– **А вие четете!**

1. – *Какво да правя? (купя)*

– ...!

– *А ние?*

– **И вие ...!**

2. – *Какво да правя? (спя)*

– ...!

– *А ние?*

– **И вие ...!**

3. – *Какво да правя? (давам)*

– ...!

– *А ние?*

– **И вие ...!**

4. – *Какво да правя? (отворя)*

– ...!

– *А ние?*

– **И вие ...!**

5. – *Какво да правя? (закуся)*

– ...!

– *А ние?*

– **И вие ...!**

6. – *Какво да правя? (поръчам)*

– ...!

– *А ние?*

– **И вие ...!**

7. – *Какво да правя? (питама) – ...!*

–А ние?

– И вие ...!

5. Вставьте в предложения вопросительные, положительные и отрицательные формы глагола в будущем времени (работайте по модели):

– *Вие (отговоря) **ще отворите ли** прозореца?*

– *Да, **ще отворим** прозореца.*

1. – Борис и Милена (пътувам) ... ?
– Да, ...
2. – Аз (намеря) ... стаята, в която имаме лекции?
– Не, ...
3. – Ние (имам) ... домашно?
– Да, ...
4. – Вие (напиша) ... домашното?
– Да, ... домашното за отличен.
5. – Преподавателката (дойда) ... на лекции?
– Не, ... Днес е болна.
6. – Ние (ям) ... пилешко?
– Да, ...
7. – Ани (купя) ... рокля?
– Не, ...

6. Вставьте в предложения формы глаголов совершенного и несовершенного вида (работайте по модели):

– ***Разгледа ли** вчера изложбата?*

– ***Разглеждах** само един час, затова не успях да я **разгледам** цялата.*

1. – Ани купи ли си новата книга?
– Преди това ... много неща, остана без пари и не я
2. – Срещна ли Димитра днес?
– Миналата седмица я ... много пъти, но днес не я ... нито веднъж.
3. – Защо се върна? Забрави ли нещо?
– Два пъти се ... и все ... да взема контролните на студентите.
4. – Днес пак ли ще четете в библиотеката?
– Да, вчера ... само 3 часа и не ... докрая статията.
5. – Вчера вижда ли Ани?
– Да, няколко пъти я ... на улицата, вечерта я ... на спирката.
6. – Зле ли си? Не спа ли добре?
– Снощи ... много трудно и през цялата нощ ... неспокойно.
7. – Ходихте ли на ски тази зима?
– Да, миналите зими ... на Боровец, но тази зима синът ни ... сам.

7. Возведите в превосходную степень прилагательное, используя соответствующий род, а также подходящую форму глагола **съм** (работайте по модели):

– *Всички студенти са добри.*

– *Кой е най-добрият?*

1. – Всички блокове са високи.
– Кой е ...?
2. – Всички телевизори са нови.
– Кой е ...?
3. – Всички кресла са удобни.
– Кое е ...?
4. – Всички сандвичи са топли.
– Кой е ...?
5. – Всички кафета са силни.
– Кое е ...?
6. – Всички палачинки са хубави.
– Коя е ...?
7. – Всички деца са малки.
– Кое е ...?
8. – Всички къщи са големи.
– Коя е ...?
9. – Всички лекари са добри.
– Кой е ...?

8. Трансформируйте диалог в косвенную речь:

Йоана отива у Ивелина и звъни на вратата. Ивелина отваря и я кани вътре.

Йоана: – Ивелина, хайде да отидем на разходка!

Ивелина: – Добре, но ще ме почакаш да напиша домашната работа.

Йоана: – За какво пишеш?

Ивелина: – Пиша за двете форми на глагола.

Йоана: – Разбараш ли ги добре?

Ивелина: – На, не ги разбирам. Обясни ми ги!

9. Напишете небольшой рассказ (15-20 предложений) на тему: «Русский язык и культура».

ВАРИАНТ 4

1. Переведите текст (письменно).
2. Найдите пару слово – перевод:

външност	направо
надясно	испытывать
хубав	иногда
вземам	прозрачный
винаги	внешность
изпитвам	делать
желая	одежда
бистър	красивый
правя	желать
дреха	взять

3. Вставьте в предложения формы глагола совершенного или несовершенного вида (работайте по модели):

Не отварям винаги прозореца. Днес мога да отворя прозореца.

1. Всеки ден се мия. Днес мога да се ... пак.
2. Всяко лято отиваме на море. Това лято можем да ... пак.
3. Петя не излиза често вечер. Тази вечер тя може да
4. Студентите идват винаги навреме, но днес не могат да ... навреме.
5. Ти винаги тръгваш рано, но днес не можеш да ... рано.
6. Ние обикновено поръчваме сандвичи. Днес можем да ... кифли.
7. Той се обажда винаги. Днес не може да се

4. Используйте формы повелительного наклонения (работайте по модели):

– Какво да правя? (чета)

– А ние?

– **Чети!**

– А вие **четете!**

1. – Какво да правя? (мия се)

– А ние?

– ...!

– И вие ...!

2. – Какво да правя? (пиша)

– А ние?

– ...!

– И вие ...!

3. – Какво да правя? (легна)

– А ние?

– ...!

– И вие ...!

4. – Какво да правя? (платя)

– А ние?

– ...!

– И вие ...!

5. – Какво да правя? (идвам)

– А ние?

– ...!

– И вие ...!

6. – Какво да правя? (чакам)

– А ние?

– ...!

– И вие ...!

7. – Какво да правя? (ставам)

– А ние?

– ...!

– И вие ...!

5. Вставьте в предложения вопросительные, положительные и отрицательные формы глагола в будущем времени (работайте по модели):

- *Вие (отговоря) **ще отворите ли** прозореца?*
- *Да, **ще отворим** прозореца.*

1. – Борис и Милена (купя) ... тортата?
– Да, ... тортата.
2. – Ти (нося) ... шапка?
– Не,
3. – Ние (пиша) ... домашно?
– Да,
4. – Вие (чета) ... домашното?
– Да, ... домашното за отличен.
5. – Христо (отида) ... на лекции?
– Не, Днес е болен.
6. – Те (ходя) ... на разходка?
– Да,
7. – Ани (гледам) ... кино?
– Не,

6. Вставьте в предложения формы глаголов совершенного и несовершенного вида (работайте по модели):

*Често **ставам** рано (ставам, стана).*

- а. Щом ... , какво **ще** правиш? (излизам, изляза)
- б. Като ... от лекции, Майк **ще** учи. (връщам се, върна се)
- в. Обикновено Майк ... кафе, след като(пия, изпия; мия се, измия се).
- г. След като ... , вие винаги(ставам, стана; закусвам, закуся)
- д. Ние рядко ... за лекции. (закъснявам, късьнея)
- е. Те ... всеки ден. (срещам се, срещна се)
- ж. Когато тя ... , той ... салатите (закъснявам, късьнея; поръчвам, поръчам).

7. Возведите в превосходную степень прилагательное, используя соответствующий род, а также подходящую форму глагола **съм** (работайте по модели):

- *Всички студенти са добри.*
- *Кой е **най-добрият**?*

- а. – Всички дърва са високи.
– Кое е ...?

- б. – Всички рокли са нови.
– Коя е ...?
- в. – Всички столове са удобни.
– Кой е ...?
- г. – Всички маси са модерни.
– Коя е ...?
- д. – Всички легла са меки.
– Кое е ...?
- е. – Всички книги са интересни.
– Коя е ...?
- ж. – Всички цветя са красиви.
– Кое е ...?
- з. – Всички химикалки са малки.
– Коя е ...?
- и. – Всички майки са добри.
– Коя е ...?

8. Трансформируйте диалог в косвенную речь и прошедшее время:

Георгиос и Майк имат лекции от 10 ч. Те се срещат на спирката на автобуса. Когато автобус 280 идва, те се качват и слизат пред Университета. Там виждат Мария.

Георгиос: – Здравей, Мария! Къде отиваш?

Мария: – Бързам да се върна вкъщи, защото Ани ще дойде у нас.

Георгиос: – Чакай малко! Какво ще правите следобед?

Мария: – Ще учим.

Георгиос: – Довечера свободни ли сте? Хайде да отидем на дискотека!

Мария: – Аз съм съгласна, но ще пиитам Ани.

Георгиос: – Питай я и ми се обади по телефона!

9. Напишете небольшой рассказ (15-20 предложений) на тему: «Русский язык и культура».

ПРИЛОЖЕНИЯ

ГРАММАТИКА

Глагол

Образцы спряжения глагола

Настоящее время

Таблица 1

мест.	съм	имам	нямам
Аз	съм	имам	нямам
Ти	си	имаш	нямаш
Той	е	има	няма
Тя	е	има	няма
То	е	има	няма
Ние	сме	имаме	нямаме
Вие	сте	имате	нямате
Те	са	имат	нямат

Таблица 2

глагол.	1 спр.	2 спр.	3 спр.
мест.	живея	говоря	разбирам
Аз	живея	говоря	разбирам
Ти	живееш	говориш	разбираш
Той	живее	говори	разбира
Тя	живее	говори	разбира
То	живее	говори	разбира
Ние	живеем	говорим	разбираме
Вие	живеете	говорите	разбирате
Те	живеят	говорят	разбират

Неправильные глаголы

Таблица 3

мест.	ям	дам
Аз	ям	дам
Ти	ядеш	дадеш
Той	яде	даде
Тя	яде	даде

То	яде	даде
Ние	ядем	дадем
Вие	ядете	дадете
Те	ядат	дадат

Прошедшее совершенное время

Таблица 4

глагол.	1 спряжение			2 спряжение	3 спряжение
мест.	вляза	легна	живея	ходя	попитам
аз	влязох	легнах	живях	ходих	попитах
ти	влезе	легна	живя	ходи	попита
той	влезе	легна	живя	ходи	попита
тя	влезе	легна	живя	ходи	попита
то	влезе	легна	живя	ходи	попита
ние	влязохме	легнахме	живяхме	ходихме	попитахме
вие	влязохте	легнахте	живяхте	ходихте	попитахте
те	влязоха	легнаха	живяха	ходиха	попитаха

Прошедшее несовершенное время

Таблица 5

глагол.	1 спряжение	2 спряжение	3 спряжение
мест.	чета	говоря	разговарям
аз	четях	говорех	разговарях
ти	четеше	говореше	разговаряше
той	четеше	говореше	разговаряше
тя	четеше	говореше	разговаряше
то	четеше	говореше	разговаряше
ние	четяхме	говорехме	разговаряхме
вие	четяхте	говорехте	разговаряхте
те	четяха	говореха	разговаряха

Будущее время

Таблица 6

глагол.	положительная форма	отрицательная форма
мест.	дойда	дойда
аз	ще дойда	няма да дойда
ти	ще дойдеш	няма да дойдеш
той	ще дойде	няма да дойде
тя	ще дойде	няма да дойде
то	ще дойде	няма да дойде
ние	ще дойдем	няма да дойдем
вие	ще дойдете	няма да дойдете

те	ще дойдат	няма да дойдат
----	-----------	----------------

Повелительное наклонение

1. Глагол заканчивается на -а, -я после согласного: -и!, ете!

Чета – Чети! Четете! Говоря – Говори! Говорете!

2. Глагол заканчивается на -я после гласного, а также на -ам, -ям:

-й! -йте!

Играя – играй! Играйте! Стоя – стой! Стойте! Разговарям – разговаряй!

Разговаряйте!

Неправильные глаголы

Таблица 7

сьм	бъди	бъдете
отида	иди	идете
дойда	ела	елате
вляза	влез	влезте
изляза	излез	излезте
сляза	слез	слезте
ям	яж	яжете
видя	виж	вижете
държа	дръж	дръжете

Глаголы совершенного и несовершенного вида

Глаголы, которые всегда требуют после себя несовершенный вид:

Таблица 8

Обичам Започвам Започна Свършвам Свърша Спирам Спра Продължавам Продължа	+	да	+	несовершенный вид
--	---	----	---	----------------------

Конструкция с «да» в остальных случаях требует употребления совершенного вида: трябва да ходя, но может употребляться и несовершенный вид в зависимости от того, выражена в глаголе процессуальность / повторяемость действий или однократность действия.

Имя существительное

Артикль

Таблица 9

род	м.р.	ж.р.	ср.р.
ед.число	-ЪТ / -а -ЯТ/-я	-та	-то
мн.число	-те	-те	-та

Формы множественного числа

Таблица 10

м.р.	ж.р.	ср.р.
-и/ -ове	-и	-та -а -я

Имя прилагательное

Артикль

Таблица 11

род	м.р.	ж.р.	ср.р.
ед.число	-ият/ -ия	-та	-то
мн.число		-те	

Сравнительная степень прилагательного: голям – **по**-голям.

Превосходная степень прилагательного: голям – **най**-голям

Местоимение

Таблица 12

именител. падеж	винител. падеж	дателън. падеж	притяжат.мест.
аз	ме	ми	ми
ти	те	ти	ти
той	го	му	му
тя	я	и'	и'
то	го	му	му
ние	ни	ни	ни
вие	ви	ви	ви
те	ги	им	им

Вопросительные, неопределенные и отрицательные местоимения

Таблица 13

мест.	лицо			признак		
	вопрос.	неопр.	отриц.	вопрос.	неопр.	отриц.
м.р.	кой	някой	никой	какъв	някакъв	никакъв

ж.р.	коя	някоя	никая	каква	някаква	никаква
ср.р.	кое	някое	никое	какво	някакво	никакво
мн.ч.	кои	някои	никои	какви	някакви	никакви

Трансформация прямой речи в косвенную речь

Таблица 14

прямая речь	косвенная речь
Петър: – Как се казвате? Ани: – Казвам се Ани.	Петър пита Ани как <u>се казва</u> . попита Тя отговаря на Петър, че <u>се казва</u> Ани. отговори
Петър: – Откъде сте? Ани: – От Варна	Петър я пита откъде <u>е</u> . попита Ани му отговаря , че <u>е</u> от Варна. отговори
Петър: – Кога ще се срещнем? Ани: – Когато искаш.	Петър я пита кога <u>ще се срещнат</u> . попита Ани му казва , че ще се срещнат когато <u>иска</u> . каза

ТЕКСТЫ

Света гора

Света гора Атонска, по географското си положение, се намира на източните брегове на Македония и представлява полуостров, който от три страни се мие от светлите води на Бяло море, а от четвъртата е прерязан с канал, построен още от персийския цар Ксеркс.

Почвата на Света гора е камениста и суха, само редки потоци животворно я оросяват. При подножието на планините се намират неголеми парчета земя, образувана от наноси, доста плодородна и обработвана от монасите. Климатът на Света гора е здрав, палещите лъчи на слънцето се освежават от влажного дихание на морето. Планинските върхове задържат и съгъстват около себе си дигащите се от морето пари, обръщат ги или в прозрачни планински потоци, или в освежителен дъжд. Снегът се явява там зиме само за няколко дни, а понякога и за няколко часа, и само по върховете на Атон се задържа дълго. Растителността на планините е разнообразна, но не обилна; каменистата почва

дава малко храна на тревите и растенията. Само по едната половина на върха Атон расте стройна гора, а на другата половина растителността му е съвсем бедна. По наклоните расте в изобилие лаврово дърво, а бръшлянтът с лъскавата си зеленина богато покрива голотата на скалите. В подножието на планината, около келиите, се виждат кипарисови, орехови, кестенови, маслинови и смокинови дървета, лозя и други овощни дървета, отглеждани от монасите.

Още в най-дълбока древност се опитали да образуват там градове и села, но напразно! Бедната почва и растителност попречили. Светият Атон по красотата, уединението и тишината си, предразполага към дълбоко съзерцание на природата и към благоговейно размишление за твореца ѝ. Като че по промисъл Божий е назначен за по-друг – висш, духовен живот.

И до днес Света гора е заета изключително от манастири, които са разположени по най-плодородните места, а останалата част е недостъпна, суха, каменлива и не дава условия за живот. Затова Света гора е и до днес само място за пустинножителство. Тук се срещат и виждат само монаси, посветени на строгите монашески подвизи за спасение на душата си. През всичките времена, каквито преврати и да са ставали, Атон винаги е бил твърдо и непоколебимо хранилище на православната вяра.

На това свято място живеят изключително източноправославни монаси, на брой 10 000 души, от които най-много са руси, гърци и българи, а след тях сърби, власи и грузини. Има 20 манастира, 12 скитове и около 100 килии. Манастирите са разположени от двете страни на полуострова. От морето се виждат всички, само Зограф и Кастомонит са скрити в хубави долини, обрасли с богата растителност. От килиите първо място държи «Достойно ест», която от векове е била в ръцете на български монаси. Повечето от манастирите са гръцки, български са само два: Хилендар и Зограф – и двата разположени на хубаво място, потънали в разкошна южна зеленина.

Атмосферата на Атон за българския монах е била задушна, особено през епохата на тъмното робство. Света гора има особено значение за нас, българите. Там е гробът на Неофит Бозвели, в атонските зандани е лежал Иларион Макариополски и, накрая, в най-тежки и тъмни времена в Атон е живял епохалният български монах Отец Паисий, родоначалник на дейците по нашето възраждане (1762 г.).

Света гора представя една автономна монашеска република; един вид теократическа държавица в републиканска форма, защото духовната власт е същевременно и светска. Манастирите се управляват от един събор, наречен Кинот – нещо като народно събрание, който заседава в Карея – светогорски градец, център на всички манастири. В този събор всеки манастир праща по един представител, а председателството на събора е почетна длъжност, затова се заема не по избор, а по право. На този събор – Кинот принадлежи на върховната власт на атонската република; той изпълнява и съдебна функция, като разрешава спорове, възникнали между манастирите или манастирите и подведомствените им скитове и килии. Защото само манастирите се ползват с автономни права, само манастирът е юридическа личност, а скитовете и килиите са под ведомство и в пълна зависимост от манастира, в землището, на

който влизат, и не могат да предприемат нищо самостоятелно, без разрешение на манастирския съвет. В Света гора има и гражданска власт, стражари и чиновници, подчинени на събора – Кинота и изпълняват неговите решения. Още и Кинотът има свои пандури, които са облечени в по-голяма власт от правителствените органи.

Хилендарският манастир

Манастирът Хилендар лежи на източната страна на планината Атон, недалеч от шийката, която отделя Света-гора от материка, на два и половина часа път от Зограф, половин час от морето и шест часа от Карея. Разположението му е много красиво – сред една равнина, в гъста гора, с надвиснали над нея по стръмната страна ровове, които обикалят манастира от всички страни, така че дори и от близко не се забелязва.

Хилендар е основан в края на XII в. сл. Хр. Основатели са царете-монаси Симеон и синът му Сава – архиепископ сръбски.

Манастирът Хилендар, както и всичките Светогорски манастири, представя замък, който има вид на триъгълник, със стени и здания от двете страни и с високи кули и бойници.

Съборният храм, в чест на «Введение Богородично», по величественост, красота и богатство на материала, от който е построен, надминава почти всички храмове на Света гора. Той стои сред самия манастир, отделен от всички здания, на трайна и висока основа. Построен е от големи дялани камъни, постлан е на много места, вътре и вън, с мраморни плочи и, според светогорски обичай, разположението му е кръстообразно. Колоните, на които той се държи, на брой двадесет и шест, са от цял бял мрамор; мраморни са рамките на вратите и прозорците. Храмът е цял украсен с икони, кандила, скъпоценни кръстове, висящи по стените; църковната посъдина е доста богата. В храма се намират пет чудотворни икони, всяка от които има своята крайно интересна история.

Освен събора, има още десет параклиса, а вън от манастира се намират тридесет малки църкви.

Хоро

Хорото е характерният танц у славянските народи, живеещи на Балканския полуостров. Хорото е една ритмична стъпка в четиривременна мярка, като четвъртата леко, едва уловимо прекъсната, набеязва стъпка напред, а първите три правят стъпка назад с бързо чукване на краката. Ръцете се опират на пояса на съседите и по такъв начин се кръстосват. Това преплитане чертае хармонични линии и прави да се виждат изцяло шевиците на хороиграчките, извезани ниско на ръкавите. В краищата на змиеподобната верига един мъж и една жена веят със свободната си ръка бяла кърпа. Мястото е толкова недостатъчно, щото кривулите на тая верига се вмъкват един в друг, нагъват се, редят се и образуват многобройни концентрични кръгове. Двамата свирачи са в средата, гримасничат, за да нададат характерното и-ху, и-ху,

плющят и правят да минава през краката на уморените играчи ток на френезия, така че ни един мускул не остава не трепнал върху спокойните лица. Макар че е желана неподвижност на чертите, все пак лесно се схваща разликата в темпераментите.

Българското народно облекло и българската народна шевица

Първо по значение произведение на домашната ни индустрия е народното облекло. Преди всичко, то е типично земеделско, годно за земеделска работа и живот, свободно обвива тялото и го предпазва от студ. Прави се от груб лен или коноп, вълна и рядко памук. Украшенията на облеклото са почти изключително шевни – с разноцветна коприна, вълна или памук, рядко сребърна или златна сърма, още по-рядко металически накити и др. Женското облекло е много по-сложно и по-живописно от мъжкото. И двете представят наглед много голямо разнообразие, което обаче можем да сведем до осем основни типа – пет женски и три мъжки.

Отличителен белег на нашето народно облекло, особено женското, са неговите украшения. Някога първа грижа на българката е била да украси, накити главата си. Много от средствата за това намираме и днес у първобитните народи. На много места днес едничкото украшение на моминска глава е цвете, а на женена жена – обикновена бяла или цветна кърпа. Всички части на женската риза, които се виждат – яка, пазви, ръкави и поли – се бродират цветно. Шевове на връхните дрехи също се покриват с разноцветно везмо, малко по-грубо, или с цветен гайтан; често тия везма обхващат по-голяма площ от шева на дрехата. Престилките или се тъкат цветно, или пък се бродират с разноцветна вълна и коприна, а често и едното, и другото. Чорапите също се плетат и украсяват с разноцветна вълна, а на места – и със сърма. Мъжкото облекло е по-малко украсено. На много места яката, пазвите и ръкавите на мъжката риза също са везани, шевове на връхните дрехи също се покриват с гайтан, чорапите им са също пъстри. По цвят връхните женски дрехи са бели, тъмносини, тъмнозелени, червени и черни, а мъжките – бели, кафяви, бозови и черни. От този бегъл преглед се вижда ясно пъстротата на облеклото и характеристиката на женското облекло, което в случая е по-важно.

Другоплеменно население в България

Близо 20% от населението в България е другоплеменно. Част от това население датира тук от по-старо време, отколкото българите, например гърците покрай Черно море; останалата част се състои от потомци на преселници, дошли в различни исторически епохи след българите.

Гърците населяват крайбрежието на Черно море, дето има чисто гръцки градове, каквито са Месемврия и Созопол, смесени: Анхиало, Бургас и Варна. В околността на някои от тези градове има и малко гръцки села. Втори гръцки център се намира в низината на Марица, в Пловдив и Станимака, с няколко

околни села. Третият гръцки център е в низината на долна Тунджа, в Каваклийска околия. В крайморието гърците водят своето начало от древността, а в Пловдивско и Каваклийско – от средните векове. И в трите центъра гърците се удържали до днешен ден главно чрез погърчване на българи и гагаузи. Сега тяхното число бързо намалява.

Гагаузите са православни, но говорят турски език. Те се лесно погърчват и побългаряват. Има така наречени български гагаузи, които говорят турски, но имат български обичаи и песни. Гагаузите живеят главно във Варненско и Балчишко.

Турците живеят най-компактно в източната част на северна и южна България. Застъпени са още добре във всички градове, които били крепости по време на турското завоевание и които добили отпосле важно стратегическо значение, например Видин, Никопол, Русе, Силистра, Варна, Шумен, Разград и др. Те са най-голямото чуждоплеменно население в България. Числото на мохамеданите е 603,867. В това число влизат и помаците, татарите и част от циганите.

Циганите се преселили в България току подир турците, в 15-я век. Те произхождат от Индия. Циганите са пръснати по цялото царство и техните бедни, мръсни квартали се разстилат край много градове и села. Много от тях са още чергари. Християните-цигани се бързо побългаряват. Най-много цигани има в околията Котленска, Сливенска, Пазарджишка и Куртбунарска.

Евреите се преселили у нас в началото на 16-я век от Испания, през Солун и Цариград. Те са главно градско население. Дълго време тях не са ги допуснали в различни градове. И досега в централна Северна България ги няма никак. Най-много евреи има в София, повече от четвъртината на всички евреи в България.

Власите са в по-голямата си част нови преселници в нашите крайдунавски покрайнини, те преминали Дунав в последните два века, за да избегнат неносния живот под чокоите. Най-много власи има във Видинско, дето те представят продължение на компакната влашка маса от Сърбия. Затова там проникнали и надалеко от Дунав в Кулска околия. Има власи в по-голямо количество в Тутраканско (и в града) и Никополско, Раховско и Силистренско. Влашки говорят цинцарите и куцовласите, които пасат своите стада в планините. Власите са православни.

Татари е имало в България още в средните векове, но сегашните татари у нас са главно преселени от Русия. Те са останали най-вече в околията Добричка и Балчишка.

Арменците са живели в България и в средните векове и под турците, като преселници, но тяхното число се увеличи особено в последните десет години.

Другите народности са слабо застъпени, не достигат до 4000 души; най-много има немци и албанци.

Хайде, помечтай си малко!

Ани и Петър решиха да заминат на студентска бригада в САЩ – за три месеца. Щяха да закъснеят за началото на учебната година, но за тях беше важно да научат по-добре английски език и да видят Америка. За парите, които щяха да спечелят, въобще не мислеха, знаеха, че няма да са много.

В деня на заминаването се срещнаха на летището. Ани попита на информацията:

– Госпожице, бихте ли ми казали на кой терминал се приема багажът за Ню Йорк?

– За Ню Йорк – на 5 и 6 терминал. Там Ани и Петър видяха дълги опашки, наредиха се и зачакаха. Дойде техният ред.

Петър качи куфарите на лентата.

– Господине, всичкият ли багаж е Ваш?

– Не, синият куфар е на приятелката ми, а кафявият е мой.

– Бихте ли ми дали билета на Вашата приятелка и оставете само нейния куфар на лентата, а после ще чекирам Вашия.

Ани и Петър предадоха багажа си, минаха митническият контрол и след 30 минута бяха в самолета. Предстоеше им 12-часов полет със смяна на самолета в Лондон и едночасова почивка в зала за чакащи.

Докато летяха над океана, Петър попита Ани:

– Кажи ми, какво би направила, ако спечелиш от американската лотария 1 милион долара?

– Какво бих направила ли? Първо, няма да играя на лотария, затова няма да спечеля. Второ, по тази причина нищо не мога да направя.

– Ех, Ани, хайде, помечтай си малко! Не можеш ли?

– Добре. Да предположим, че спечеля. Като се върна в България, бих дала част от парите на родителите си. После бих си купила една малка кола, за да ми е по-лесно да пътувам, а поне 1/3 от парите бих предоставила на някой дом за сираци. Ще се чувствам щастлива, ако мога да им помогна с нещо. С това, което остане, бихме могли двамата да си направим едно околосветско пътешествие...

– О, краят на плана ти е чудесен! Хубаво е да си помечтаем, нали? И аз, ако имах пари, веднага щях да планирам за мене и за тебе едно околосветско пътешествие!

За именните дни на българите

Една българска мъдрост казва, че «Името прави човека», а друга добавя – «Човек без име не е човек». Някой, порицаващ постъпката на друг, казва «зачерни си името» или «посрами си името». Затова в миналото честването на имения ден за българите бил един от най-тачените семейни празници. Много от старите хора не знаели точния ден на своето раждане – за ориентир използвали големите календарни или трудови празници. Появата «на белия свят» определяли, като казвали: «роден съм след Димитровден, по вършитба, пред гроздобер или на Богородица». Именият ден е важна дата в живота на българина, затова и поздравът за именика е «Да ти е честито името!»

Според старите вярвания всеки човек с появяването си е орисан да има дух-покровител, който го напътства през целия му живот на земята, пази го от злини, помага му в трудни моменти и го насочва към добри дела. А след смъртта на човека този дух придружава душата на покойника в отвъдния свят, при представянето ѝ пред Бога. Приживе духът-покровител стои на дясното рамо на човека. На лявото стои пратеникът на дявола и подтиква човека да върши злини. Така, ако духът-покровител е слаб, човек става зъл или постоянно боледува, ако е силен – човекът е здрав, добър и благодушен. Затова всяка година трябва да се отдава почит към духа-покровител на имения ден на човека, защото този дух е внушил на родителите какво име да се сложи на новороденото. Според обичая на гости се ходи без покана – от уважение към именника. Както е било в древността, когато целият род се е събирал на жертвен курбан за почит към патрона, да се заздравят родовите връзки, да се усетят като едно цяло в общността.

В днешно време именият ден за българите е своеобразно огледало на характера на социалните връзки, с които е обвързана личността. Човек споделя радостта си с колеги, в семейна среда или в приятелски кръг, защото животът му протича в много по-широки хоризонти от тези на патриархалния бит в миналото.

Празникът на името е повод да изпитаме радостта от общуването с близки хора, да внесем топлина и одухотвореност в потока на делниците.

Януари

Името «януари» идва от латинската дума «януариус», т.е. Янусов месец, месец на бог Янус. Старите хора разправят, че митичният герой и пръв цар на Лациум – Янус, приел дружелюбно изгонения от небето бог на земеделието Сатурн. За благодарност Сатурн научил на земеделие жителите на Лациум, а на Янус дал способността да вижда и миналото, и бъдещето. Оттук произхожда и изразът «двуликият Янус», а януари е изобразяван като човек с две лица – едното гледа в миналата, а другото – в бъдещата година.

1 януари Сурва (Васильовден)

Нова година българите наричат още «Сурока», «Василица» или «Суроздру».

Вечерта срещу празника домочадието се събира около софрата, която е отрупана с различни ястия – всичко онова, което семейството желае да има през годината. Стопанката припалва четири зърна тамян върху лемежа и с кръгови движения отляво надясно прекадява цялата трапеза. След това три пъти завърта тавата с баницата, в която предварително са наречени «късмети» от дрянови пъпки за имот и добруване, и разбира се – сребърна пара. Всеки бърза да разчупи своя край, за да види какъв ще е късметът му през годината. На сутринта, още в ранни зори, деца с украсени дрянови суровачки ходят от къща на къща и благославят:

*Сурва, сурва, година, весела плодна година!
Голям клас на нива, червена ябълка в градина,
жълт мамул на леса, едър грозд на лоза,
пълни кошери със мед, малки пиленца навред!
Живо, здраво до година, догодина, до амина!*

Традиционната представа за новогодишните суровакници на българите винаги е била свързана както с тяхната украса, така и с прякото им обредно предназначение, свързано с митологичната култура на народа. Тя представя суровакницата като форма на световното дърво, а сурвакарите – медиатори между световите, предопределящи бъдещото плодородие. Изработваните суровакници по българско са два типа: «дялани» и «вити». Дяланите могат да са «булки» или «перашки», а витите се изработват от «клонати» дрянови пръчки, с положена върху тях украса от разноцветни вълнени конци, пуканки, ошаф, люти чушлета, семки, стафиди, цветни хартийки. Този тип украсени суровачки са познати в народната терминология като «писани», «шарени», «пъстрени», «сторени», «китени» и др. Съдържанието на всички тези термини обаче е еднозначно, защото народът не прави строга разлика между единия тип и другия.

След сурвакарите (по икиндия) по къщите ходят маскирани младежи с «камила» или «джамало» у поздрав към стопаните, за здраве и добър приплод през следващата година, като джамаларят благославя:

*Дето стъпи джамалото, радост и берекет да има!
Както ми е здрав топуза, тъй да са здрави хората!
Както са рои пчелата, тъй да са плодят децата!*

После «джамалото» символично умира, за да умре злото в дома на стопанина и отново възкръсва, както се събужда природата, за да даде повече плодородие на хората. В замяна на своята игра – словесна и имитативна плодородна магия, младежите получават продукти, пари и добра почерпка.

В Таврия (Запорожка област, Украйна) на Стара-Нова година – както българите там наричат този ден, до късно след полунощ по къщите ходят младежи, маскирани или просто с начернени лица, и благославят всичко живо с докосване, което носи здраве и плодородие.

Тази вечер празнуват и тези, които се именуват Васил, Василка, Веселин, Васко ..., а името Василий е от гръцки произход и означава «царски».

Март

Названието «март» идва от латинското «Мартиус», т.е. Марсов, посветен на Марс – бога на войната, син на Юпитер и Юнона. Старите българи са го наричали «брезен» – «брезите лист и мъзга пуцат».

В тъмни зори, преди да настъпи месецът, стават само девойките, за да не им преписка баба Марта очите, та цяло лято да им се спи като работят.

Младите трябва да срещнат първи своенравната старица, за да бъде цял месец весела и засмяна, а времето – топло и хубаво. През март не се подстригват хората, за да не им се «подстриже» умът и да станат глупави.

1 март Мартуване (Мартеници)

Преди много, много години, от далечните тибетски планини хан Исперих напуснал родния дом и тръгнал да дири плодородна земя за народа си прабългарски. Минал той много планини и реки, докато най-накрая спрял в земите на славяните, които го посрещнали радушно. Славянки с бели дрехи му носели бокали с напитки, а трапезите били отрупани с ястия – плодовете на тая благословена земя. Но на хана не му било весело, че тъгувал за своите близки – за майка си и сестра си Калинка. Седнал той на брега на голямата река и бисерни сълзи покапали по загорелите мъжки бузи, а взорът му се отправил молитвено към слънцето и боговете. И станало чудо. На рамото му кацнала бързокрила лястовичка. На нея Исперих разказал болката си. Лястовичката отлетяла към земите, откъдето дошли българите, и разказала с човешки глас на Калинка, че брат ѝ има ново царство, че тъгува за нея и праща много здраве.

Зарадвала се Калинка и решила да прати хабер на своя братец. Свила китка от зеленило, усукала я с бял вълнен конец и възелчета за поздрав сторила – както българите словото пазели, та я пратила по лястовичката.

Като мълния се понесло птичето и скоро кацнало на Испериховото рамо. Но от дългия път крилцето му се протрило и алена кръв обагрила вълната. Ханът радостен взел китката, разчел по възелчетата сестринския поздрав, накитил гърдите си с китката и мартеницата грейнала. Оттогава Исперих повелил на народа си: всеки да върже китка от пресукан бял и червен конец и на този ден да се кичи – за здраве и небесен благослов. Туй се случило на първи март и останало до наши дни.

На първи март сутринта във всеки дом се пали огън на двора, с много дим. А после всички прескачат до три пъти огъня, с лице към изгряващото слънце, за да се очистят от зли сили и да се предпазят от болести.

Стопанката изнася червени дрехи и тъкани, които мята по клоните на дръвчетата пред дома и по стобора. Чак тогава окичва децата и животните с изработените отнапред мартеници от вълнена или памучна прежда.

А християните разправят, че преди много години, когато хората били радостни, обличали бели дрехи. Така в една пролетна утрин на първи март, в годината, когато Исус щял да се появи сред човеците, Дева Мария в бяла премяна се изправила сред одаята пред огнището, отрязала една лентичка от фустата си и я обагрила с девствената си кръв. После я усукала с друга бяла такава и украсила гърдите си. След туй излязла на пруста, за да срещне първите зари на слънцето, да възвести на вселената, че я чака плодородие – животворящо и светло, и да я благослови...

И се родил Господ Исус Христос, единосъщ с Бог Отец, възплътен от Свети Дух и Дева Мария – Пресвета Богородица.

Оттогава до днес усуканото бяло и червено «мартеница» нарекли и с нея в първия ден на месец март се кичат всички благочестиви българки, децата и домашните животни, за да бъдат здрави, да са плодни и да носят радост на семействата. А според християните от поречието на Тонзос този български обичай е единствен по света и е израз на човешко поклонение към майката Господня.

В традиционните български мартеници са вплетени парички, скилидки сух чесън, синци, мъниста, железни халки, косми от конска опашка, черупки от охлюви и др. Затуй мартеницата се смята за амулет, който предпазва от зли сили.

Децата носят мартениците на дясната ръка, шията или гърдите, а момите и младите невести – на шията или вплетени в косите. Мъжете пък връзват мартеница над левия лакът или над левия глезен, а някъде я поставят в обувката на левия крак под петата, зер ако ги видят с вързана мартеница, може да им се върже и мъжествеността. Мартеници завързват на младите животни за здраве и на плодните дръвчета за повече берекет.

Хората носят мартеница, докато видят щъркел. После я връзват на плодно дръвче, изричат едно желание и вярват, че то непременно ще се сбъдне.

Имен ден на Марта, Мартин.

Содержание

Электронная библиотека Саратовского государственного университета имени Н. Г. Чернышевского

Болгарский язык. Упражнения

Учебное пособие для студентов, изучающих болгарский язык

Оригинал-макет подготовлен А.В. Бердниковым

Подписано в печать 18.03.2009 г. Формат 60x84 1/16
Бумага офсетная. Гарнитура Times. Печать офсетная.
Тираж 300 экз. Заказ